

Spolufinancováno
Evropskou unií

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

ANALÝZA

výkonu trestu obecně prospěšných prací (OPP)

v regionu Jablonec, Liberec a Česká Lípa

srpen 2024

zpracovala: Mgr. Monika Petričko Folprechtová,

koordinátor projektu „Podpora výkonu alternativního trestu obecně prospěšných prací“

ESF OPZ+, CZ.03.02.02/00/22_004/0002948

Obsah

1.	Úvod	3
2.	Demografická analýza regionu	3
2.1.	Charakteristika okresu Jablonec nad Nisou.....	3
2.2.	Charakteristika okresu Česká Lípa	5
2.3.	Charakteristika okresu Liberec.....	7
3.	Vyloučené lokality a nezaměstnanost	9
4.	Ukládání trestu OPP a jeho vykonatelnost.....	12
4.1.	Analýza vykonatelnosti trestu OPP v okrese Jablonec nad Nisou.....	15
4.2.	Analýza vykonatelnosti trestu OPP v okrese Česká Lípa.....	16
4.3.	Analýza vykonatelnosti trestu OPP v okrese Liberec	17
5.	Předjednání trestu OPP	18
5.1.	Předjednání trestu v Jablonci nad Nisou.....	19
5.2.	Předjednání trestu v České Lípě	20
5.3.	Předjednání trestu v Liberci.....	21
6.	Údaje o odsouzených.....	22
7.	Údaje o poskytovatelích	24
7.1.	Poskytovatelé v okrese Jablonec nad Nisou.....	24
7.2.	Poskytovatelé v okrese Česká Lípa	26
7.3.	Poskytovatelé v okrese Liberec.....	27
8.	Lokální střediska.....	28
9.	Specifické požadavky jednotlivých regionů	29
9.1.	Česká Lípa	29
9.2.	Liberec.....	30
9.3.	Jablonec nad Nisou.....	30
10.	Shrnutí a závěr analýzy VTOPP ve sledovaném regionu	32
11.	Zdroje.....	34
12.	Seznam tabulek	34
13.	Seznam obrázků.....	34

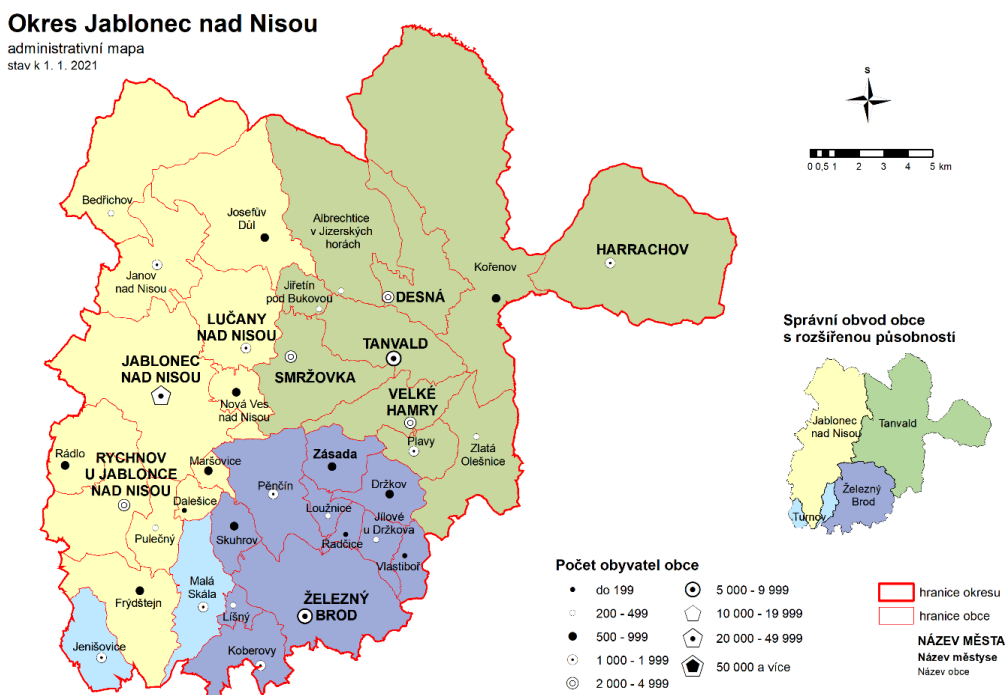
1. Úvod

Tato analýza se věnuje výkonu trestu obecně prospěšných prací (OPP) v regionech Jablonec nad Nisou, Liberec a Česká Lípa. Analýza je zpracována v rámci projektu Podpora výkonu alternativního trestu OPP, který je zaměřen na inovativní postup práce s odsouzenými. Princip projektu spočívá ve vytváření chráněných pracovišť s intenzivní podporou a kontrolou odsouzených k trestu OPP. Cílem analýzy je identifikovat specifika regionu. Zaměřit se na silné stránky v zajištění výkonu trestu OPP a popsat výzvy a specifické obtíže, které jsou spojeny s umisťováním odsouzených k výkonu trestu OPP v rámci sledovaného regionu. Dále bude zapotřebí analyzovat hustotu sítí poskytovatelů míst výkonu OPP v souvislosti s počty odsouzených a také zjistit specifické potřeby poskytovatelů v daných regionech.

2. Demografická analýza regionu

2.1. Charakteristika okresu Jablonec nad Nisou

Okres Jablonec nad Nisou je okresem příhraničním. Na severu hraničí s Polskou republikou, a to v délce 28,5 km, na západě s okresem Liberec a na jihu a východě sousedí s okresem Semily. Svou rozlohou 439 km² (k 31. 12. 2022) patří mezi nejmenší okresy v republice a zaujímá 13,9 % rozlohy kraje. Hustotou 211,7 obyvatel na km² se však řadí na přední místa mezi okresy České republiky.

Jablonec nad Nisou byl spolu s okresy Liberec, Česká Lípa a Semily od 1. 1. 2000 administrativně začleněn do Libereckého kraje, který nově vznikl. Na území okresu Jablonec nad Nisou leží správní obvody obcí s rozšířenou působností – takovými obcemi jsou Jablonec nad Nisou, Tanvald a Železný Brod, jmenované obce jsou zároveň územními obvody pověřených obecních úřadů. Pokud se týká územních změn, poslední proběhla k 1. lednu 2021, kdy se obec Harrachov přesunula z okresu Semily do okresu Jablonec nad Nisou, stejně tak do místního správního obvodu přibyla i obec Frýdštejn, která dříve patřila do správního obvodu Turnov. Turnov, který je obcí s rozšířenou působností, a který je územně začleněn v okrese Semily však nadále spravuje dvě obce z územně zařazené v okrese Jablonec nad Nisou.

Od 1. 1. 2021 se v okrese nachází 35 obcí, z toho 9 měst a městys Zásada. K 31. 12. 2022 žilo na území okresu celkem 92 908 obyvatel. Středisky osídlení jsou především město Jablonec nad Nisou (45 830 obyvatel), dále Železný Brod (6 079 obyvatel) a Tanvald (6 070 obyvatel). Ve městech k 31. 12. 2022 žilo 79,5 % obyvatel okresu.¹

Pokud se podíváme do nedávné historie okresu, byl místní průmysl zaměřen především na textilní výrobu a dále na výrobu sklářskou. Po roce 1989 velká část původních textilních i sklářských podniků zanikla, protože nedokázala čelit novému otevřenému konkurenčnímu prostředí a také levnějším produktům dováženým z Asie. Z původního textilního a sklářského průmyslu, zbyla jen malá část podniků a celý okres se musel v souvislosti s uzavřením sklářských i textilních podniků vyrovnat s nedostatkem pracovních příležitostí. V posledním desetiletí se situace na trhu práce v okrese Jablonec nad Nisou stabilizovala, podíl nezaměstnaných v obyvatelstvu se v roce 2018 držel mezi 3,17 – 3,74 %, v roce 2019 to bylo v rozmezí mezi 2,70 a 3,45 %, v roce 2020 pak byl podíl nezaměstnaných mezi 2,97 a 4,26 % a v roce 2021 mezi 3,66 a 4,41 %². Ze statistik Ministerstva práce a sociálních věcí ČR je možno vyčíst i určitou sezónnost, kdy vyšší podíl nezaměstnaných bývá v zimních měsících. Od května do prosince, kdy je více sezónních prací je hranice cca o jedno procento nižší. Domnívám se, že zvýšení procenta nezaměstnaných přesahující hranici 4 %, které lze ve statistikách sledovat v druhé polovině roku 2020 a v první polovině roku 2021, lze přičíst na

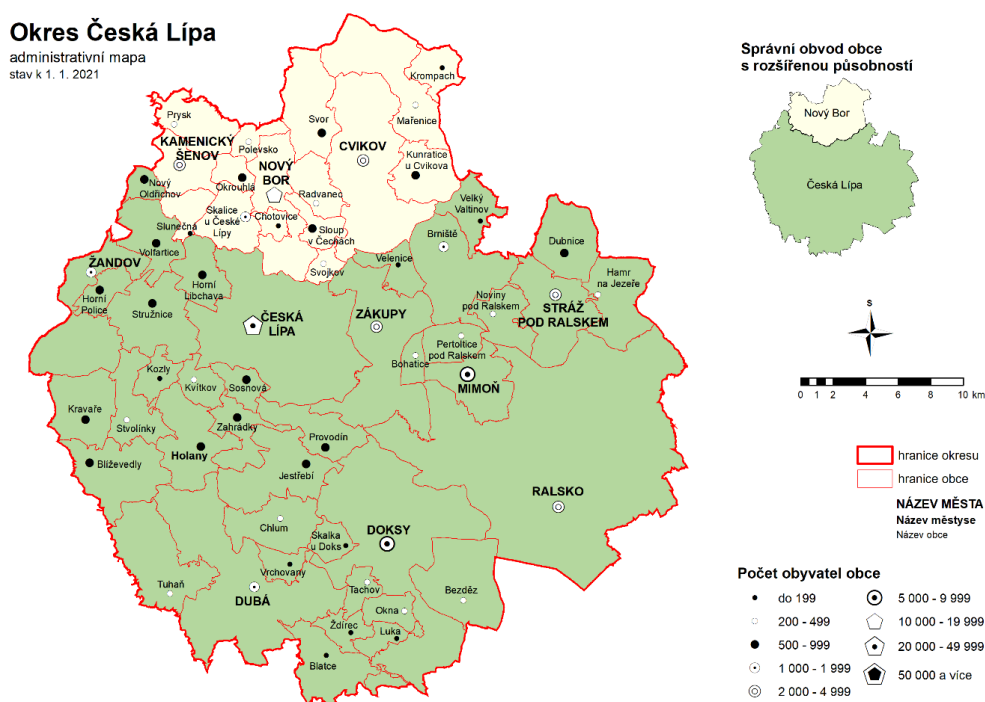
¹ https://www.czo.cz/csu/xl/okres_jablonec_nad_nisou_new

² https://www.czso.cz/csu/xl/okres_jablonec_nad_nisou_nex

vrub pandemii Covid-19, která v uvedeném období negativně ovlivňovala všechny oblasti života.

2.2. Charakteristika okresu Česká Lípa

Okres Česká Lípa je okresem Libereckého kraje a rozkládá se v jeho západní části. Je okresem pohraničním, na severu je ohraničen státní hranicí se Spolkovou republikou Německo v délce 10,2 km. Na východě sousedí s okresem Liberec, na jihovýchodě s mladoboleslavským a na jihu s mělnickým okresem. Západní část okresu sousedí s okresem Litoměřice a severozápadní část s okresem Děčín.

Na území okresu Česká Lípa byly vytvořeny dva správní obvody obce s rozšířenou působností, kterými jsou Česká Lípa a Nový Bor. Dalšími obvody obcí s pověřeným obecním úřadem jsou Doksy, Mimoň a Cvikov.

K 31. 12. 2022 se v okrese Česká Lípa nacházelo 57 obcí (z toho 11 měst a městyse Holany) a žilo zde 103 344 obyvatel. Středisky osídlení jsou především město Česká Lípa (37 262

obyvatel), dále Nový Bor (11 485 obyvatel), Mimoň (6 358 obyvatel), Doksy (5 187 obyvatel). Ve městech žilo 78,8 % obyvatel okresu³.

Rozloha okresu Česká Lípa k 31. 12. 2022 činila 1 073 km² a je tak největším z okresů Libereckého kraje, přičemž zaujímá více než jednu třetinu jeho výměry. Hustota osídlení je však ze všech okresů Libereckého kraje nejnižší a odpovídá hodnotě 96,3 obyvatel na km². Hustota obyvatelstva je zde nepochybně ovlivněna také tím, že třetina území byla vojenským výcvikovým pásmem, na této třetině území je dosud velmi nízký počet stálých obyvatel.

Nedávná historie regionu byla spojena s těžbou uranu, který části regionu přinesl ve své době nebývalý rozmach. Po ukončení těžby se však rozvoj obcí zastavil a místo rozkvětu zde je cítit spíše sociální vyloučení. Zároveň v místech, kde probíhala těžba, zanechaly následky těžby nesmazatelné stopy ve tváři místní přírody. Dále byla oblast spjata s výrobou skla, bižuterie, porcelánu a také s textilním průmyslem. Jak už jsem zmiňovala na předchozích stránkách – všechna zmiňovaná průmyslová odvětví byla v minulých letech poznamenána krizí nejvíce. Rozpadly se velké podniky, jako Bohemia Crystalex Trading, Preciosa atp. a místní region se v souvislosti s tím musel vypořádat s nedostatkem pracovních míst. Významné místo z hlediska zajišťování současných pracovních míst patří také strojírenskému průmyslu, který je zaměřen především na dodávání dílů automobilovému průmyslu. I tak se větší města, jako například Nový Bor, nebo Česká Kamenice potýkají s nedostatkem pracovních míst.

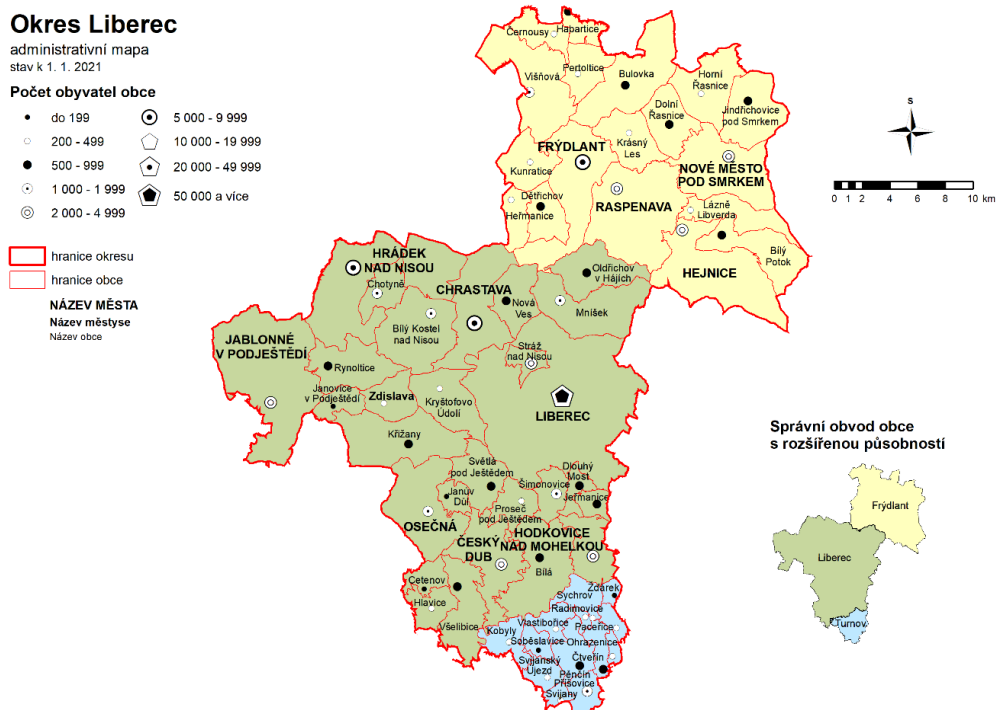
V posledním desetiletí se situace na trhu práce i v okrese Česká Lípa stabilizovala a nezaměstnanost se v roce 2018 držela mezi 2,20 - 2,95 % v obyvatelstvu, v roce 2019 byl podíl nezaměstnaných v obyvatelstvu mezi 2,03 - 2,75 %, v roce 2020 byl pak podíl nezaměstnaných v obyvatelstvu mezi 2,54 až 3,56 % a v roce 2021 byl podíl nezaměstnaných v obyvatelstvu mezi 2,71 až 3,75 % v obyvatelstvu⁴. Z uvedeného je zřejmé, že z okresů, v nichž bude projekt OOP působit, bylo nejnižší procento nezaměstnanosti právě v okrese Česká Lípa.

³ https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_okresu_cl

⁴ https://www.czso.cz/csu/xl/okres_ceska_lipa_new

2.3. Charakteristika okresu Liberec

Okres Liberec na severu hraničí se Spolkovou republikou Německo v délce 13,9 km a s Polskem 101,4 km. Západní hranici tvoří okres Česká Lípa, jižní hranici okres Mladá Boleslav a Semily a na východní hranici sousedí s okresem Jablonec nad Nisou. Na území okresu byly vytvořeny správní obvody obce s rozšířenou působností Frýdlant, na jehož území leží také obce s pověřeným obecním úřadem v Novém Městě pod Smrkem. Dalším správním obvodem je Liberec, k němuž náleží další pověřené obce Český Dub, Hodkovice nad Mohelkou, Hrádek nad Nisou, Chrastava a Jablonné v Podještědí⁵.

Na území okresu Liberec byly vytvořeny správní obvody obce s rozšířenou působností Frýdlant, na jehož území leží také obec s pověřeným obecním úřadem Nové Město pod Smrkem, a Liberec, pod který náleží další pověřené obce Český Dub, Hodkovice nad Mohelkou, Hrádek nad Nisou, Chrastava a Jablonné v Podještědí. Na území okresu Liberec částečně zasahuje i správní obvod Turnov, pod který spadá 13 obcí. Konkrétně Jablonné v Podještědí bylo zmiňováno i v předchozí kapitole, jako součást okresu Česká Lípa, takže je třeba zmínit, že administrativně sice patří do okresu Liberec, ale soudně náleží k okresu Česká

⁵ https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_okresu_lb

Lípa, protože Probační a mediační služba respektuje soudní rozložení okresů, budu Jablonné v Podještědí zařazovat do okresu Česká Lípa. Domnívám se, že pro obce je výhodnější, pokud jsou administrativně i soudně zařazeny pod stejné území, protože nejednoznačné zařazení může způsobovat nejasnost kompetencí.

K 31. 12. 2023 se v okrese Liberec nacházelo 59 obcí, z toho 11 měst a městys Zdislava. K uvedenému datu žilo na území okresu 180 809 obyvatel, přičemž středisky osídlení jsou především město Liberec (107 982 obyvatel), dále Hrádek nad Nisou (7 932 obyvatel), Frýdlant (7 388 obyvatel), Chrastava (6 340 obyvatel), Jablonné v Podještědí (3 741 obyvatel) a Nové Město pod Smrkem (3 757 obyvatel). Rozmístění obyvatel na území okresu je velmi nerovnoměrné a koncentruje se do městských sídel. Ve městech okresu žije 82,9 % jeho obyvatel. Rozloha okresu Liberec k 31. 12. 2023 činila 989 km² (31,3 % rozlohy kraje), hustota osídlení odpovídá hodnotě 182,8 obyvatel na km²⁶.

Kvůli ne příliš vhodným podmínkám pro zemědělskou výrobu patřil okres Liberec vždy mezi okresy s tradičně rozšířenou průmyslovou výrobou. Mezi nejvýznamnější průmyslová odvětví regionu v minulosti patřil stejně jako v okrese Jablonec textilní průmysl, sklářství a výroba bižuterie. Stejně jako v dalších příhraničních okresech, nastal i v okrese Liberec po roce 1989 značný útlum tohoto průmyslu. Velké podniky buď zcela zanikly, nebo značně omezily svoji činnost, region se proto v devadesátých letech minulého století potýkal se značnou mírou nezaměstnanosti. Několik let, trvalo, než se v regionu vytvořily nové pracovní příležitosti. V novém tisíciletí pak u větších měst začaly vznikat průmyslové zóny, kdy velká část nově vzniklých pracovních pozic je zaměřena na výrobu různých druhů komponentů pro automobilový průmysl – toto odvětví pak bylo ovlivněno krizí na finančních trzích v roce 2009. V novém tisíciletí se pak vytvořila nová pracovní místa v oblasti cestovního ruchu, gastronomie a služeb, tato část pracovního sektoru pak byla značně negativně ovlivněna pandemií Covid-19 v letech 2020-2021. Významnou část pracovních míst zajišťuje také polygrafický průmysl, potravinářský průmysl, gumárenský průmysl a stavebnictví. Zemědělství je zastoupeno převážně pěstováním obilovin, brambor, lnu a řepky olejné. Významné postavení v okrese Liberec má i terciární sféra, která zahrnuje obchod, dopravu a komunikace, zdravotnictví, vzdělávání a další oblasti hospodářství.

⁶ https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_okresu_lb

V posledních letech se situace na trhu práce v okrese Liberec stabilizovala. Podíl nezaměstnaných v obyvatelstvu byl v roce 2018 v rozmezí mezi 3,23 – 4,31 %. V roce 2019 byl podíl nezaměstnaných v rozmezí mezi 2,88 a 3,54 %. V roce 2020 pak byl podíl nezaměstnaných mezi 3,24 až 4,38 % nezaměstnaných a v roce 2021 byl podíl nezaměstnaných v obyvatelstvu v rozmezí mezi 3,86 až 4,70 %⁷.

3. Vyloučené lokality a nezaměstnanost

V předchozích kapitolách byla uvedena data, týkající se sledovaných regionů a nezaměstnanosti, v nichž bylo uvedeno, že nezaměstnanost ve sledovaných regionech ČR bývá celkově na hranici cca 4 % obyvatelstva, přičemž ženy mívají v počtu nezaměstnaných mírnou převahu. Jejich uplatnění na trhu práce, je s ohledem na péči o nezletilé děti o něco obtížnější, než je tomu u mužů. Pokud se však zabýváme pouze klienty Probační a mediační služby, odhadem cca polovina klientů se rekrutuje z osob dlouhodobě nezaměstnaných, případně občasně pracujících brigádně. Nepochybně lze tedy vysledovat spojitost mezi nezaměstnaností a sociálně patologickými jevy, tedy i pácháním trestné činnosti. Je však otázkou, zda nezaměstnanost je důsledkem, nebo naopak příčinou páchání trestné činnosti. V určitých případech může být záznam v rejstříku trestů komplikací, při hledání nové práce. Na druhou stranu jsou klienti, kteří jsou schopni najít si práci vždy a jiní, kterým se práci dlouhodobě najít nedaří. Příčina tedy bude i v individuálním nastavení klientů, kteří mohli být formováni negativními vzory, které jim předávalo prostředí, v němž vyrůstali.

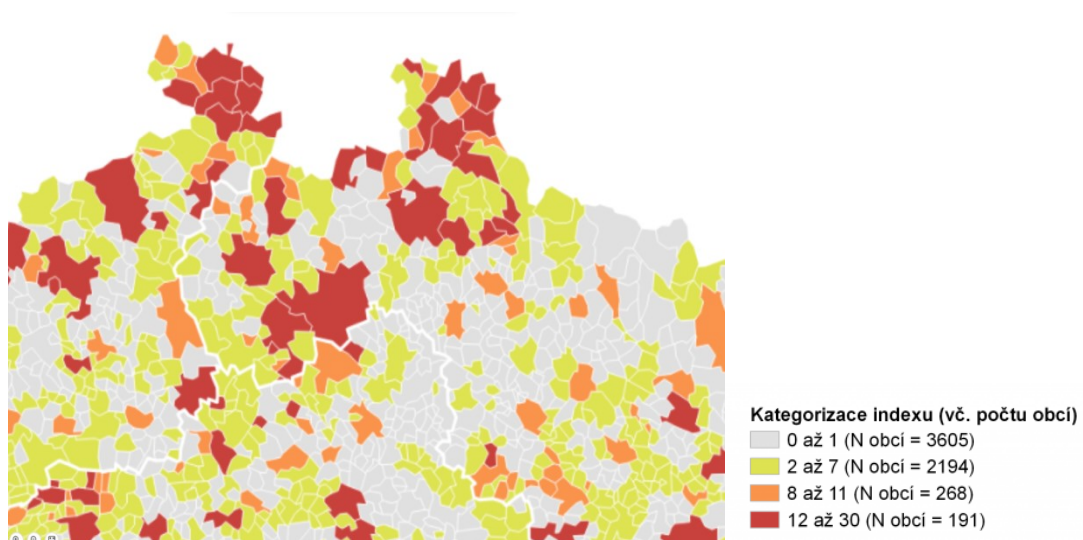
Dalším negativním kritériem, které ovlivňuje množství páchané trestné činnosti je i tzv. sociální vyloučenost, kdy v případě sociálního vyloučení mají lidé ve svém bydlišti zhoršený přístup k veřejným službám, nebo také k možnostem pracovního uplatnění. V ČR působí Agentura sociálního začleňování, kdy z mapy sociálního vyloučení, kterou má zveřejněnou na svých stránkách, je zřejmé, že obce České republiky jsou rozděleny do čtyř kategorií podle tzv. Indexu sociálního vyloučení, nejvíce obcí 3605 je zařazeno do nejnižšího indexu, který značí, že tyto oblasti nejsou sociálně vyloučené (barva šedá). Do druhé části je zařazeno 2194 obcí (barva žlutá), kde se předpokládá mírné riziko sociálního vyloučení. Ve třetí kategorii obcí je zařazeno 268 obcí (oranžová), zde je vyšší riziko sociálního vyloučení. Ve čtvrté kategorii jsou

⁷ https://www.czso.cz/csu/xl/okres_liberec_new

pak zařazeny obce, které již lze považovat za sociálně vyloučené lokality. Takových obcí bylo v roce 2022 v České republice 191 (barva červená).⁸

Pokud se podíváme na níže uvedenou mapu, je zřejmé, že červeně jsou vyznačeny ty obce, které již zmiňovaly specialistiky při rozhovorech, které jsem s nimi vedla. Mezi sociálně vyloučené lokality podle této mapy patří v okrese Česká Lípa samotné okresní město Česká Lípa dále Ralsko, Cvikov, Nový Bor, Tachov. V okrese Liberec se za vyloučenou lokalitu považuje Liberec a dále většina obcí ve frýdlantském výběžku. Pokud se týká frýdlantského výběžku, pro mě trochu překvapivě specialista na OPP tuto část okresu jako problematickou neuváděla – naopak uváděla, že v této části regionu má navázány dobré vztahy s místními samosprávami. V okrese Jablonec, pak je za sociálně vyloučenou lokalitu označováno město Jablonec nad Nisou a také na předchozích stranách zmiňované obce mikroregionu Tanvaldsko – konkrétně pak Smržovka, Tanvald a Desná.

Obrázek 1 Index sociálního vyloučení obcí Libereckého kraje v roce 2022

Index sociálního vyloučení vychází z administrativních dat, která jsou centrálně evidována a pravidelně aktualizována. Mezi indikátory, které jsou v indexu obsaženy jsou příjemci příspěvku na živobytí, příjemci příspěvku na bydlení, osoby v exekuci, dlouhodobě nezaměstnané osoby, osoby, které předčasně odešly ze systému vzdělávání. Za každý z indikátorů může obec obdržet maximálně 6 bodů. Všechny tyto indikátory se projevují

⁸ https://www.socialni-zaclenovani/index_socialniho_vyloucenii/

vytěsněním jednotlivců či celých skupin na okraj společnosti, neboť většinová společnost takové osoby vnímá negativně, často svůj postoj dává najevo i na venek a sociálně vyloučené osoby se poté stýkají především s dalšími osobami, kterou jsou ze stejné, nebo obdobně vyloučené sociální skupiny, protože další sociálně vyloučené osoby je nevnímají negativně a nemají vůči nim předsudky. Zatímco většinová společnost sociálně vyloučené skupiny obyvatel v lepším případě ignoruje a v horším případě dává zcela najevo svůj záporný postoj. Pokud klienti žijí v „sociální bublině“, v níž je normou žít ze sociálních dávek, být nezaměstnaný, zadlužený, požívat velké množství alkoholu (případně užívat návykové látky) a není kladen důraz na vzdělání, případně si osvojují další specifické vzorce chování, které jsou většinovou společností vnímány negativně, je pak velmi komplikované dostat se ze sociálního vyloučení. Sociálně vyloučené osoby mívají často také nízkou důvěru v instituce, která může někdy vyplývat i z předchozích negativních zkušeností. Klienti, s nimiž v rámci projektu pracujeme, obvykle žijí ve svých sociálních bublinách. Během rozhovorů, které s nimi terénní pracovníci vedou, směřují klienty k tomu, aby měli sami náhled na svoji situaci a snažili se stávající stav změnit k lepšímu. Ačkoliv do projektu byli v mnou sledovaném regionu zařazeni první klienti teprve před několika týdny, je možno u části klientů již nyní zaznamenat drobné změny v chování, které lze považovat za pozitivní. Za všechny drobné úspěchy, uvedu pouze jeden. Jedná se o muže, alkoholika, který na počátku spolupráce neměl žádný náhled na abúzus alkoholu. Při posledním rozhovoru připustil, že je na alkoholu závislý, a sdělil, že uvažuje o možnosti léčení.

4. Ukládání trestu OPP a jeho vykonatelnost

V posledních letech se stále více hovoří o tom, že naše věznice jsou přeplněné, a že soudy by měly ukládat více trestů, které nejsou spojeny s výkonem trestu odnětí svobody, tedy tzv. alternativní tresty. Takovým je i trest obecně prospěšných prací.

Jaké jsou počty uložených OPP v jednotlivých okresech regionu, v němž působím, je zřejmé v následující tabulce:

Tabulka č. 1 Počet uložených trestů OPP ve sledovaných lokalitách v letech 2018-2022

<i>Rok</i>	<i>Česká Lípa</i>	<i>Jablonec n. N.</i>	<i>Liberec</i>	<i>Celkem OPP</i>
2018	113	84	199	396
2019	127	81	186	394
2020	127	88	213	428
2021	124	58	206	388
2022	136	65	181	382

Ač jsem čekala, že množství uložených trestů OPP se bude zvyšovat, z výše uvedené tabulky se to tak nejeví. Nejčastěji byl trest OPP ukládán v zájmovém regionu v roce 2020, v následujících letech lze pozorovat mírné snížení v množství ukládání sledovaného druhu trestu v okresech Česká Lípa a Liberec. V okrese Jablonec nad Nisou, došlo v roce 2021 k markantnímu, více než třicetiprocentnímu snížení ukládání trestu OPP. Trend snižování počtu uložených trestů OPP se netýká pouze sledovaného regionu, ale lze jej pozorovat i celorepublikově, zatímco v roce 2018 bylo v celé republice uloženo 6199 trestů OPP, v roce 2019 bylo uloženo o více než 200 trestů více, konkrétně se jednalo o 6532 trestů OPP. V roce 2020 se množství celorepublikově uložených trestů opětovně snížilo, a bylo uloženo 6230 trestů OPP, v roce 2021 pak došlo k výraznému úbytku uložených trestů OPP, bylo jich uloženo pouze 5673. V roce 2022 se pak množství uložených trestů OPP opětovně zvýšilo a bylo jich uloženo 6017.

Ze zájmových lokalit byl trest OPP nejčastěji ukládán v okrese Liberec, což je nepochybně způsobeno největším počtem obyvatel žijících v daném regionu. Ovšem porovná-li ukládání trestu OPP v okresech Česká Lípa a Jablonec nad Nisou, zjistím, že v České Lípě je ukládáno téměř dvojnásobné množství sledovaného druhu trestu, než na Jablonecku. Pokud bych vycházela pouze z počtu obyvatel, žijících ve zmiňovaných regionech, měl by být počet

uložených trestů v České Lípě cca jen asi o 10 procent vyšší. Příčin tohoto rozdílu bude určitě několik, za hlavní však lze považovat rozdílné kvantitativní množství spáchané trestné činnosti na daných územích a zřejmě i jiná struktura trestné činnosti.

Tabulka č. 2 Počet spáchaných trestných činů ve sledovaných lokalitách v letech 2018-2022⁹

<i>Rok</i>	<i>Česká Lípa</i>	<i>Jablonec n. Nisou</i>	<i>Liberec</i>
2018	1947	1639	3647
2019	2040	1377	3412
2020	1857	1298	2648
2021	1538	1073	2384
2022	2054	1460	3310

Z výše uvedené tabulky lze dovodit, že zatímco v letech 2018 a 2019 množství trestných činů na území sledovaného regionu stoupalo, tak v letech 2020 a 2021 došlo ke značnému snížení počtu páchaných trestných činů. V roce 2022, se opět začal trend vracet k původním hodnotám. Jak jsem zmiňovala v předchozích kapitolách, považuji roky 2020 a 2021 za výjimečné, především s ohledem na pandemii Covid-19 a značná restriktivní opatření, která v souvislosti s pandemií v té době vládla. Díky represivním opatřením, jako bylo omezení provozů restauračních zařízení, omezení pohybu osob mimo obce a regiony, omezení hromadných akcí, omezení cestování mezi jednotlivými státy atp., se značně zúžil i prostor pro možné páchaní trestných činů. Po uvolnění restrikcí se bohužel kvantita spáchaných trestných činů začala opětovně zvyšovat.

S ohledem na vzájemný poměr, mezi počtem spáchaných trestných činů v okresech Česká Lípa a Jablonec nad Nisou, je již o něco zřetelnější, proč je na Českolipsku ukládán trest OPP častěji, než v okrese Jablonec nad Nisou. Na druhou stranu, i tady je zapotřebí zmínit, že kvantitativně není množství trestných činů páchaných na Českolipsku dvojnásobné, aby tím bylo možno jednoznačně zdůvodnit četnější ukládání trestu OPP. Z dostupných dat, není ani skladba páchané trestné činnosti příliš odlišná. Domnívám se, že v počtu uložených trestů hraje roli spíše nastavení jednotlivých soudců, kteří jsou nakloněni tento druh trestu ukládat. Je možné, že sníženým množstvím ukládaných trestů OPP na Jablonecku v letech 2021 a

⁹ <https://kriminalita.policie.cz>

2022 se opožděně projevilo snížení počtu spáchaných trestných činů v letech 2020 a 2021. Příčiny však mohou být i v jiných oblastech, které není možno v rámci této analýzy blíže specifikovat.

Trest OPP bývá cca z jedné čtvrtiny ukládán na trest krádeže. Z jedné pětiny je ukládán za spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a cca z jedné desetiny bývá ukládán za přečin zanedbání povinné výživy, cca 8 % trestů je ukládáno za spáchání skutku ohrožení pod vlivem návykové látky ¹⁰. Analyzovaný druh trestu bývá samozřejmě ukládán i za jiné skutky, ale jejich zastoupení již není tak výrazné, jako v případech předchozích deliktů.

Podle zákonné úpravy může soud uložit trest OPP o výměře od 50 do 300 hodin. V letech 2018-2022 byla nejnižší zákonná sazba ukládána ve všech sledovaných regionech spíše výjimečně, v procentuálním vyjádření byl tento trest ukládán méně než 3 % odsouzených. Cca 10 % odsouzených bývá ukládán trest do 100 hodin. Na Jablonecku a Liberecku byl ukládán trest do 150 hodin cca 15 % odsouzených, na Českolipsku byla tato výše trestu uložena více než 22 % klientů. Trest do 200 hodin byl ve všech regionech ukládán cca 25 % odsouzených. Trest do 250 hodin byl ve všech regionech ukládán 15 % odsouzených. Výrazné rozdíly je však možno sledovat u nejvyšší výměry, tedy do 300 hodin. Zatímco na Českolipsku a Liberecku je tato výše trestu ukládána o málo více než jedné čtvrtině odsouzených, na Jablonecku je nejvyšší výměra ukládána téměř 37 % odsouzených.

Pokud se týká vykonatelnosti trestu OPP, všichni specialisté, kteří mají na starosti výkon OPP, dělají maximum proto, aby motivovali a podporovali klienty k vykonávání trestu. V praxi to vypadá standardně tak, že specialista při stanovování podmínek klienta seznámí se zákonnými ustanoveními, za nichž mají trest vykonat, především pak s tím, že odsouzený musí trest vykonat osobně, do roka od stanovení podmínek. Zároveň doporučí klientům, minimální počet hodin, které mají vykonat za kalendářní měsíc, aby trest vykonali včas. Pokud to jen trochu lze, zvolí specialista takového poskytovatele, který nejvíce vyhovuje místním a časovým možnostem odsouzených. Všichni specialisté otázkami ověřují, zda klienti všemu rozumí, pokud mají dotazy, specialista vždy vše znovu vysvětlí. Na druhou stranu jsou klienti, kteří se domnívají, že pokud budou mít dostatečně silné výmluvy, že trest nebudou muset vykonat. Běžně jsem slyšela klienty, kteří zdůvodňovali nevykonávání OPP po dobu několika

¹⁰ Probační rejstřík AIS PMS 12/2022

měsíců tím, že bylo špatné počasí, nebo že měli rýmu, že neměli na autobus, nebo museli do práce (ač takovou práci následně nejsou schopni doložit žádnou pracovní smlouvou) a řadou jiných důvodů. Při následných jednáních jsou klienti opakovaně upozorňováni, že pokud nezačnou vykonávat trest, nebo nezačnou pracovat intenzivněji, bude muset specialista dát soudu návrh na přeměnu trestu. Ne všichni klienti berou upozornění na zřetel, specialistům pak nezbyvá nic jiného než podat soudu návrh na přeměnu trestu. V tu chvíli klienti žádají o prodloužení lhůty k vykonání trestu.

Domnívám se, že v případě klientů specialisté již dělají vše, co mohou a nemají kapacitu pro intenzivnější podporu a motivování klientů, která by zvýšila jejich šanci na vykonání trestu OPP. Jsem přesvědčena, že právě v těchto případech je příležitost pro mentory, kteří by mohli nemotivovaným klientům věnovat více času, a podpořit je nejen ve vztahu k výkonu trestu, ale i v ostatních oblastech života.

4.1. Analýza vykonatelnosti trestu OPP v okrese Jablonec nad Nisou

Počet uložených trestů OPP v okrese Jablonec nad Nisou byl v letech 2018 až 2020 na přibližně stejné úrovni – v roce 2018 bylo uloženo 84 trestů, v roce 2019 bylo uloženo 81 trestů a v roce 2020 bylo uloženo 88 trestů OPP.

Tabulka č. 3 Vykonatelnost trestu OPP v okrese Jablonec nad Nisou v letech 2018-2020

Rok	Celkem trestů OPP	Úspěšně vykonáno	Přeměna	Souhrnný	Postoupeno	Neskončeno	Vykonatelnost v %
2018	84	38	23	12	11	0	45,2
2019	81	41	18	9	9	2	50,6
2020	88	40	20	13	17	1	45,5

Z tabulky je dále zřejmé, že vykonatelnost trestu OPP se na Jablonecku držela mezi 45 až 50 %, což znamená, že více než polovina odsouzených uložený trest OPP nevykonala. Nezanedbatelná je i ta část klientů, která přes uložený trest OPP páchá další trestnou činnost, což se odráží v množství uložených souhrnných trestů. Poměr takových klientů činí mezi osobami odsouzenými k trestu OPP cca 10 %. Za alarmující lze považovat množství přeměn

trestů OPP na trest výkonu odnětí svobody, které je více než dvacetiprocentní, v roce 2018 to bylo dokonce 27 % klientů. Znamená to, že pětina, a v některých případech dokonce i více než čtvrtina, odsouzených je trest OPP přeměněn na výkon trestu odnětí svobody.

Pokud se týká vykonatelnosti trestu v závislosti na výši trestu, největší vykonatelnost měly na Jablonecku v letech 2018-2020 tresty o výměře do 100 hodin OPP, u této výměry trestu bylo vykonáno více než 60 % trestů. V případě vyšších výměr trestu jich byla na Jablonecku vykonána méně než polovina.

4.2. Analýza vykonatelnosti trestu OPP v okrese Česká Lípa

Počet uložených trestů OPP v okrese Česká Lípa měl v letech 2018 až 2022 mírně stoupající tendenci. Zatímco v roce 2018 byl tento trest uložen ve 113 případech, v roce 2022 to bylo případů 136. Jediný rok, kdy bylo mírné snížení v počtu uložených trestů OPP byl v roce 2021, jednalo se však o nepatrné snížení v jednotkách případů (viz. Tabulka č. 1).

Tabulka č. 4 Vykonatelnost trestu OPP v okrese Česká Lípa v letech 2018-2020

Rok	Celkem trestů OPP	Úspěšně vykonáno	Přeměna	Souhrnný	Postoupeno	Neskončeno	Vykonatelnost v %
2018	113	53	23	17	16	4	46,9
2019	127	65	30	13	13	5	51,2
2020	127	67	17	16	21	6	52,8

Z tabulky je zřejmé, že vykonatelnost trestu OPP se na Českolipsku mírně zvedala, kdy v letech 2019 a 2020 se dostala nad hranici 50 %, i tady to ale znamená, že téměř polovina klientů trest nevykoná. Zajímavé je srovnání počtu přeměněných trestů na Jablonecku a Českolipsku, zatímco na Jablonecku se jednalo až od 27 % klientů, tak na Českolipsku to bylo nejvíce necelých 24 % a v roce 2020 to bylo dokonce necelých 14 % přeměněných trestů. Zatímco v ostatních ukazatelích jsou procentuální rozdíly mezi sledovanými regiony v řádech jednotek procent, zde jsou rozdíly významnější. Také v celostátním měřítku je možno 14 % přeměn vidět pozitivně, protože méně přeměn mělo pouze 15 okresů.

Stejně, jako na Jablonecku, i na Českolipsku byla v letech 2018-2020 nejvyšší vykonatelnost u trestů do 100 hodin, jejich vykonatelnost přesahovala 56 %, o něco nižší vykonatelnost byla u trestů do 200 uložených hodin OPP – ovšem i vykonatelnost takových trestů byla mírně nad hranicí 50 %. U výměr do 250 hodin byla vykonatelnosti na 42 % a u výměr do 300 hodin byla vykonatelnost těsně nad hranicí 47 %.

4.3. Analýza vykonatelnosti trestu OPP v okrese Liberec

Počet uložených trestů OPP na Liberecku byl v letech 2018 až 2020 na přibližně stejné úrovni – v roce 2018 bylo uloženo 199 trestů, v roce 2019 bylo uloženo 186 trestů a v roce 2020 bylo uloženo 213 trestů OPP.

Tabulka č. 5 Vykonatelnost trestu OPP v okrese Liberec v letech 2018-2020

Rok	Celkem trestů OPP	Úspěšně vykonáno	Přeměna	Souhrnný	Postoupeno	Neskončeno	Vykonatelnost v %
2018	199	101	49	26	21	2	50,8
2019	186	107	34	28	12	2	57,5
2020	213	117	46	33	14	3	54,9

Z tabulky je zřejmé, že procentuální vykonatelnost trestu OPP je v okrese Liberec nejvyšší ze sledovaných okresů. V ostatních sledovaných ukazatelích Liberecko nijak výrazněji nevybočuje v porovnání s ostatními sledovanými okresy. Pokud jsem porovnávala, jaká je vykonatelnost sledovaného alternativního druhu trestu v rámci celé republiky, i tam si Liberec vedl poměrně dobře. Naopak, držel se spíše v lepší polovině okresů. Pokud jsem porovnávala vykonatelnost tohoto druhu trestu celorepublikově, mezi lokalitami s nejnižší vykonatelností opakovaně figurovaly okresy Český Krumlov a Mladá Boleslav, kdy tyto okresy měly ve dvou letech ze sledovaného období nižší vykonatelnost, než 30 %, což pro tyto dva regiony nevyznívá nejlépe. Zatímco v okrese Český Krumlov, byla vykonatelnost tohoto trestu spíše nastavením jednotlivců, protože v tomto regionu byl trest OPP ukládán v nižších desítkách případů, v okrese Mladá Boleslav byl tento trest ukládán zhruba stejnému množství osob, jako v okrese Česká Lípa. Jedná se o sousední okresy a přístup k pracovním příležitostem by tedy mohl být obdobný. Jsem přesvědčena, že by bylo vhodné, aby se projekt rozšířil i na další

lokality, které měly vykonatelnost trestu OPP během sledovaného období o desítky procent nižší, než je celorepublikový průměr.

Rozdíly ve vykonatelnosti trestu podle výměry uloženého trestu OPP nebyly v letech 2018-2020 na Liberecku tak výrazné jako u předchozích dvou regionů. Vykonatelnost všech výměr trestů do 250 hodin přesahovala 50 %. Pouze u výměry do 300 hodin bylo vykonáno necelých 50 % trestů.

5. Předjednání trestu OPP

Při rozhovorech se všemi specialistkami na výkon OPP jsem opakovaně narazila na tvrzení, že u předjednaných trestů OPP bývá vyšší vykonatelnost. Totožné informace se můžeme dočíst i v metodickém pokynu, týkajícím se trestu OPP. Při předjednání totiž pracovník Služby klade hlavní důraz na získávání a ověřování potřebných informací, kvalifikované vyhodnocení rizik a potřeb klientů i kvalitní zpracování písemných výstupů pro orgány činné v trestním řízení.

Specialistky argumentovaly, že z toho, zda se klient dostaví k předjednání lze dovodit nastavení klienta, jakým způsobem bude v budoucnu přistupovat k výkonu trestu OPP. Předjednání má smysl, protože předjednání může být pro soud podnětem, aby zvolil v případě potřeby jiný alternativní trest. Na druhou stranu nezřídka se stává i to, že specialistky dají soudu negativní stanovisko k uložení trestu OPP, a soud přesto trest uloží. Za nejčastější příčinu, kterou specialistky zmiňovaly při vydávání nedoporučujících stanovisek, byly zdravotní důvody na straně klienta, dlouhodobá práce mimo region (např. v zahraničí) a obecná nespolehlivost klienta. Poněkud rozdílný je přístup soudů k přeměně trestu – v České Lípě soud přes specialistku podaný návrh na přeměnu trestu, spíše umožní odsouzeným prodloužení doby výkonu trestu, zatímco v Liberci a Jablonci specialistky uváděly, že jejich návrhy na přeměnu trestu soud většinou akceptuje. Jiný přístup soudů je i v ochotě konat veřejné zasedání k výzvám klienta k zahájení trestu OPP – část soudů v regionu taková jednání nařizuje (Jablonec nad Nisou) a část je odmítá (Liberec).

Z metodického doporučení Služby vyplývá, že v případech, kdy specialista pro výkon OPP nedoporučí klienta k výkonu trestu OPP, měl by navrhnout uložení jiné sankce, či jiného vhodného opatření. V praxi se však ukazuje, že postup probačních úředníků naráží na jiný

přístup státních zástupců. Je patrné, že komunikace mezi probačními úředníky a orgány činnými v trestním jednání, a zvláště vysvětlování role probačního úředníka, výhod a prospěšnosti jeho stanoviska k možnému uložení OPP, je oblast, na kterou by bylo vhodné se v budoucnu zaměřit. Je dobré připomenout, že probační úředníci navrhnou nejvhodnější trest atd. tam se už může nechat původní text.

5.1. Předjednání trestu v Jablonci nad Nisou

V letech 2018 – 2020 byla soudem předjednána cca polovina všech uložených trestů. Z trestů, které byly ze strany pracovnice doporučeny, bylo nakonec v roce 2018 úspěšně vykonáno 52,2 %, zatímco 28,3 % bylo přeměněno. V roce 2019 bylo úspěšně vykonáno 61,4 % předjednaných a doporučených trestů OPP, přeměněno jich bylo jen 13,6 %. V roce 2020 pak bylo z doporučených předjednaných trestů OPP vykonáno 48,8 % a přeměněno bylo 23,3 %. Z nedoporučených případů bylo v roce 2018 úspěšně vykonáno 16,7 %, stejné procento bylo i přeměněno. V roce 2019 bylo z nedoporučených případů úspěšně vykonáno 25 % trestů, přeměněno bylo 50 % trestů a v roce 2020 bylo z nedoporučených trestů úspěšně vykonáno 60 % trestů a jen 20 % trestů bylo přeměněno. Z případů, které nebyly předjednány, pak bylo v roce 2018 úspěšně vykonáno 39,1 % trestů, zatímco přeměněno bylo 30,4 % předem nepředjednaných trestů. V roce 2019 bylo z nepředjednaných trestů vykonáno 33,3 %, stejné procento bylo i přeměněno a v roce 2020 bylo z nepředjednaných trestů úspěšně vykonáno 50 % trestů a 19,2 % trestů bylo přeměněno.

Tabulka č. 6 Vliv předjednání trestu OPP na vykonatelnost trestu v okrese Jablonec nad Nisou v letech 2018-2020

Rok	Vykonatelnost celkem v %	Přeměna celkem v %	Vykonatelnost předjednaných doporučených	Přeměna předjednaných doporučených	Vykonatelnost předjednaných nedoporučených	Přeměna předjednaných nedoporučených	Vykonatelnost nepředjednaných	Přeměna nepředjednaných
2018	45,2	27,4	52,2	28,3	16,7	16,7	39,1	30,4
2019	50,6	22,2	61,4	13,6	25,0	50,0	33,3	33,3
2020	45,5	22,7	48,8	23,3	60,0	20,0	50,0	19,2

Zatímco v letech 2018 a 2019 byla u předjednaných trestů na Jablonecku větší vykonatelnost, tak data za rok 2020 se tomuto trendu poněkud vymykají. Vykonatelnost byla u předjednaných a zároveň nedoporučených trestů OPP vyšší než u trestů předjednaných a doporučených. Stejně tak byla vykonatelnost vyšší u trestů předem nepředjednaných. Zároveň i k přeměnám docházelo u nepředjednaných nebo nedoporučených trestů méně často, než u trestů předjednaných a doporučených.

5.2. Předjednání trestu v České Lípě

V letech 2018 – 2020 byla soudem předjednána necelá polovina všech uložených trestů OPP. Z trestů, které byly ze strany pracovnice doporučeny, jich bylo nakonec v roce 2018 úspěšně vykonáno 47,8 %, přeměněno bylo jen 8,7 %. V roce 2019 bylo úspěšně vykonáno 48,5 % a přeměněno 24,2 %. V roce 2020 bylo z předem doporučených trestů OPP úspěšně vykonáno 68 % a přeměněno bylo 10 % trestů. Z nedoporučených případů bylo v roce 2018 úspěšně vykonáno jen 29,4 %, přičemž přeměněných bylo 41,2 %. V roce 2019 bylo z nedoporučených úspěšně vykonáno 58,8 %, přeměněno bylo jen 11,8 % a v roce 2020 bylo z nedoporučených případů úspěšně vykonáno jen 30 % trestů OPP, přeměněných z toho bylo jen 20 %. Z nepředjednaných trestů v roce 2018 bylo úspěšně vykonáno 50 % trestů, a 17,7 % trestů bylo přeměněno. V roce 2019 pak bylo z nepředjednaných trestů úspěšně dokončeno 47,4 % trestů a přeměněno jich bylo 29,8 %. V roce 2020 pak byla vykonatelnost nepředjednaných trestů 33,3 % a přeměněno jich bylo 12,5 %.

Tabulka č. 7 Vliv předjednání trestu OPP na vykonatelnost trestu v okrese Česká Lípa v letech 2018-2020

Rok	Vykonatelnost celkem v %	Přeměna celkem v %	Vykonatelnost předjednaných doporučených	Přeměna předjednaných doporučených	Vykonatelnost předjednaných nedoporučených	Přeměna předjednaných nedoporučených	Vykonatelnost nepředjednaných	Přeměna nepředjednaných
2018	46,9	20,4	47,8	8,7	29,4	41,2	50,0	17,7
2019	51,2	23,6	48,5	24,2	58,8	11,8	47,5	29,8
2020	52,8	13,4	68,0	10,0	30	20,0	33,3	12,5

Situace na Českolipsku byla ve sledovaném období poněkud nepředvídatelná. V roce 2018 byla nejvyšší vykonatelnost u trestů, které nebyly předem projednány. Nejnižší procento

přeměněn bylo u trestů, které byly předjednány a zároveň doporučeny. V roce 2019 byla nejvyšší vykonatelnost u trestů sice předjednaných, ale zároveň nedoporučených a procento přeměn bylo u takto předjednaných a nedoporučených trestů také nejnižší. V roce 2020 pak byla nejvyšší vykonatelnost u předjednaných trestů doporučených a takto uložené tresty měly i nejmenší procento přeměn.

5.3. Předjenání trestu v Liberci

V letech 2018 – 2020 bylo soudem předjednáno cca jen 40 % všech uložených trestů OPP. Z trestů, které byly ze strany pracovnice doporučeny, bylo nakonec v roce 2018 úspěšně vykonáno 63,7 %, přeměněno bylo 20,9 procenta. V roce 2019 bylo z doporučených trestů úspěšně vykonáno 64,5 % trestů, a ve dvaceti procentech případů byl trest přeměněn. V roce 2020 bylo z doporučených trestů úspěšně vykonáno 52 % trestů a 20,2 % bylo přeměněno. Z nedoporučených trestů OPP bylo v roce 2018 úspěšně vykonáno jen 38,5 % trestů, přeměněno bylo 53,8 procenta trestu. V roce 2019 bylo z nedoporučených trestů úspěšně vykonáno jen 42,9 % trestů, přeměněno bylo 14,3 % a v roce 2020 bylo z nedoporučených trestů úspěšně vykonáno 40 % trestů a 40 % trestů bylo přeměněno. Z nepředjednaných trestů pak bylo v roce 2018 úspěšně vykonáno 50 % trestů, přeměněno bylo 17,7 % trestů. V roce 2019 bylo z nepředjednaných trestů úspěšně vykonáno 47,4 % trestů a přeměněno bylo 29,8 procent trestů a v roce 2020 bylo z nepředjednaných trestů úspěšně vykonáno 33,3 % a přeměněno jen 12,5 procenta.

Tabulka č. 8 Vliv předjednáání trestu OPP na vykonatelnost trestu v okrese Liberec v letech 2018-2020

Rok	Vykonatelnost celkem v %	Přeměna celkem v %	Vykonatelnost předjednaných doporučených	Přeměna předjednaných doporučených	Vykonatelnost předjednaných nedoporučených	Přeměna předjednaných nedoporučených	Vykonatelnost nepředjednaných	Přeměna nepředjednaných
2018	50,8	24,6	63,7	20,9	38,5	53,8	40	22,4
2019	57,5	18,3	64	20,0	42,9	14,3	47,5	18,6
2020	54,9	21,6	52	20,2	40,0	40,0	60,3	16,2

V letech 2018 a 2019 byla vykonatelnost u předjednaných trestů vyšší, než u trestů nepředjednaných, nebo nedoporučených, ovšem nejmenší procento přeměněných trestů bylo ve skupině předjednaných a nedoporučených. V roce 2020 opět nastal zvrat, neboť nejvyšší vykonatelnost byla u trestů nepředjednaných, stejně tak nejmenší množství přeměněných trestů bylo u trestů předem nepředjednaných.

Předjednání trestu je vždy nepochybně ku prospěchu věci. Domnívala jsem se však, že vykonatelnost trestu OPP u klientů, u nich bylo vydáno doporučující stanovisko bude vyšší, než je vykonatelnost trestů, u nichž doporučení vydáno nebylo. Ale podívám-li se na předchozí stránky, týkající se sledovaného regionu, nemohu tuto domněnku potvrdit. Důvodů může být hned několik – sledované období je příliš krátké a navíc rok 2020 byl ovlivněn pandemií Covid-19, která značně ovlivnila život ve všech jeho kvalitách. Dalším důvodem je to, že v jednotlivých sledovaných územích může změna chování jednotek odsouzených značně ovlivnit procento vykonatelnosti, nebo naopak nevykonatelnosti trestu. Určitou roli může hrát i nastavení soudců, protože jsou soudci, kteří trest OPP ukládají častěji a jsou naopak soudci, kteří raději ukládají jiné alternativní tresty. Podle odhadu probační úřednice je aktuálně předjednáváno cca 90 % trestů OPP, zatímco v letech 2018-2020 byla předjednávána cca polovina uložených trestů OPP.

6. Údaje o odsouzených

Trest OPP je ukládán především mužům, ženy bývají mezi odsouzenými k tomuto druhu alternativního trestu spíše výjimečně. Hlavním důvodem pro četnější ukládání OPP mužům je prostý fakt, že muži páchají objasněnou trestnou činnost častěji než ženy. Ženy jsou zastoupeny mezi pachateli veškeré objasněné kriminality asi z jedné desetiny. Typickým klientem, který byl odsouzen k trestu OPP je muž, který má pouze základní vzdělání. Část klientů ukončila povinnou školní docházku, nezřídka i dříve než devátou třídou. S klienty s výučním listem, nebo s vyšším stupněm vzdělání se specialistky na OPP setkávají v analyzovaném regionu spíše výjimečně. Nemalá část klientů je nezaměstnaná, část klientů pracuje brigádně, přičemž se většinou jedná o práci „na černo“ a tím pádem z ní nejsou odváděny žádné povinné odvody. Klientů, kteří mají legální zaměstnání, může být odhadem cca jedna třetina.

Specialistky na OPP uváděly, že z jejich pohledu většina klientů požívá alkohol častěji než pouze příležitostně, stejně tak uváděly, že velká část klientů má zkušenosti s užíváním

návykových látek, tyto faktory mohou indikovat následnou nespolehlivost klientů, při výkonu OPP. Dalšími takovými ukazateli, které mohou indikovat sníženou pravděpodobnost vykonání trestu OPP, jsou dlouhodobá nezaměstnanost klienta, časté změny místa bydliště, bezdomovectví, práce, kterou klient vykonává v zahraničí, nebo ve větší vzdálenosti od místa bydliště, nevykonání předchozího trestu OPP, zdravotní omezení (psychické i fyzické) atp. Samozřejmě i zde je zapotřebí zhodnotit individuální nastavení klienta, protože někdy může OPP zcela bez potíží vykonat klient, který má indikovaných několik negativních faktorů a naopak klient, u něhož se z počátku zdálo, že trest vykoná bez potíží, jej nevykoná. Pokud jsem hovořila se specialistkami, tak uváděly, že návrh na přeměnu trestu OPP podávají nejčastěji z toho důvodu, že klient přestane vykonávat trest a následně je nekontaktní. Určité potíže s vykonáváním trestu OPP bývají u těch odsouzených, kteří pracují, protože na vykonání trestu se může odrážet nedostatek poskytovatelů, kteří poskytují práci v pozdních odpoledních hodinách a o víkendech. Velmi obtížně se hledá umístění pro klienty, kteří jsou drogově závislí, mají nějaké psychiatrické poruchy, nebo jsou zdravotně postižení. Zdravotní omezení jsou klientům často známa již v době ukládání trestu, ale pracovníky služby o zdravotních omezeních vyrozumí až ve chvíli, kdy je zapotřebí začít trest vykonávat.

Vykonání trestu OPP u odsouzených je vždy spíše o individuálním nastavení jednotlivých klientů – na jednu stranu jsou tací, kteří chtějí vykonat trest co nejdříve, a hledají cesty, jak toho dosáhnout – např. si vezmou dovolenou ve svém stálém zaměstnání. Na druhou stranu jsou tací, kteří vykonání trestu spíše odkládají.

S ohledem na skutečnost, že projekt zohledňuje specifické potřeby klientů, jsou aktuálně zařazeni do projektu klienti, jejichž vyhodnocením bylo zjištěno více možných důvodů k selhání ve výkonu trestu OPP. Jedním z klientů je muž, se základním vzděláním, který je částečně zbaven způsobilosti k právním úkonům, bez stálého bydliště a se specifickými rysy chování, proto byl odmítnut několika poskytovateli. Další klient je muž se základním vzděláním, bez stálého bydliště, často měnící okres pobytu, nevlastní mobilní telefon a navíc v jeho chování je cítit aroganci, pro kterou byl odmítnut ze strany poskytovatele. Do projektu byl muž zařazen také protože je u něj obava z recidivy.

Dalším klientem je muž, se základním vzděláním, který je závislý na alkoholu, mající diagnostikovanou epilepsii. Předchozí poskytovatel ukončil s mužem spolupráci, protože se obával zdravotních rizik spojených s epileptickým záchvatem. Dotyčný muž je dlouhodobě nezaměstnaný, zároveň není hlášen na úřadu práce. Příležitostně brigádně pracuje. Dotazovala jsem se muže, zda si uvědomuje, že díky takovém přístupu, mu vzniká dluh na

zdravotním pojištění. Dotyčný muž uvedl, že o dluhu ví, chtěl by dluh řešit, ale neví jak. Během rozhovoru muž postupně uvedl, že proti němu je vedeno několik exekucí, a celkově dluží cca 2,5 miliónu korun. Doporučila jsem klientovi, aby zvážil, zda by pro něj nebylo výhodnější, pracovat legálně, protože pokud by měl oficiální příjem, mohl by následně požádat soud o povolení oddlužení. Zmiňovaný muž určitě není mezi klienty Služby výjimkou. Jsem přesvědčena, že s potížemi, při plnění závazků z minulosti, se potýká velká část klientů. Někteří se však za to, že proti nim jsou vedeny exekuce, mohou stydět.

Další klientkou je žena, se základním vzděláním, závislá na lécích a dlouhodobě nezaměstnaná. Žena uvádí, že s ohledem na svoji finanční situaci se není schopna dopravovat sama do místa výkonu OPP. Žena je poněkud specifická také v tom, že je nutné jí vysvětlit a názorně ukázat vykonávání i jednoduchých činností (např. vytrhávání trávy mezi dlaždicemi). Jak je zřejmé, že všichni zmiňovaní klienti potřebují intenzivní podporu, protože u nich lze vysledovat kombinaci několika možných rizik selhání. Jsem přesvědčena, že méně intenzivní formu podpory by bylo vhodné použít i u klientů, kteří jsou na počátku výkonu trestu a nevykonávají OPP v takové intenzitě, která jim byla doporučena.

7. Údaje o poskytovatelích

S ohledem na skutečnost, že dle sdělení uživatelů, kteří mají oprávnění užívat systém NAIS v tomto systému stále nelze dohledat všechny údaje k poskytovatelům OPP, požádala jsem specialistky z regionů, v nichž působím, aby mi zapůjčily spisy poskytovatelů fyzicky. Následně jsem si vypsala poskytovatele působící v jednotlivých okresech a jejich specifické požadavky. Zjišťovala jsem také, kolik z nich nabízí práci celoročně a jaká je nabídka na výkon OPP během víkendů.

7.1. Poskytovatelé v okrese Jablonec nad Nisou

V Jablonci nad Nisou je aktuálně nasmlouváno 29 poskytovatelů. Podle jejich požadavků jsou schopni v sezóně zaměstnat až 52 osob. Uvádím minimální počet osob, protože někteří poskytovatelé do požadavků uváděli, že jsou schopni zaměstnat např. 1-2 osoby, a jsou mezi nimi tací, kteří jsou nakonec ochotni zaměstnat pouze jednoho klienta, ale i tací, kteří jsou ochotni krátkodobě zaměstnat i třeba tři klienty. Vycházela jsem však z nižších čísel, které byly uvedeny v jejich požadavcích. Většina poskytovatelů požadovala před umístěním klienta osobní jednání s klientem, část poskytovatelů žádné speciální požadavky neměla. Pokud vycházím z informací, které mám od specialistky na Jablonecku, tak každému poskytovateli

(tedy i tomu, který nemá zvláštní požadavky) před umístěním klienta buď sama zatelefonuje, a dotáže se, zda jsou ochotni konkrétního klienta zaměstnat. Případně k poskytovateli pošle klienta samotného, aby se poskytovatele dotázal, zda jej vezme – někdy tento způsob volí u klientů, u nichž má potřebu vyhodnotit rizikovost. Před každým umístěním klienta tedy dochází k nějaké předchozí formě komunikace s poskytovatelem. Jen výjimečně mají poskytovatelé další specifické požadavky směřující ke klientům, ty se týkají toho, aby u nich nebyli umísťováni klienti, kteří jsou odsouzeni za sexuálně motivované nebo násilné delikty. Stejně tak jen malá část poskytovatelů má stanoven maximální počet hodin, které u nich klienti mohou vykonávat.

Mimo sezónu je počet osob, které jsou poskytovatelé ochotni zaměstnat cca 7 osob nižší, o víkendech pak poskytuje pracovní příležitosti jen část poskytovatelů – ti nabízejí místo cca pro 25 osob. Sezónně je i víkendová práce omezena. Je třeba podotknout, že víkendová práce není dostupná rovnoměrně v celém regionu. V některých částech regionu je víkendová práce téměř nedostupná.

Pokud se týká struktury poskytovatelů, tak z mého pohledu je nejvýznamnějším poskytovatelem jezdecký oddíl TJ Nisa v Jablonci nad Nisou, který poskytuje práci i o víkendu a je ochoten zaměstnat až 15 klientů. Ostatní poskytovatelé se rekrutují z různých tělovýchovných jednot, ze samospráv menších obcí a měst, základních škol, neziskových organizací působících v regionu, sportovních svazů a zdravotnických zařízení.

V celorepublikovém měřítku jsou nejčastějšími poskytovateli míst pro vykonání trestů OPP obce. Na Jablonecku je poskytovatelem 10 obcí; vyjma Železného Brodu se však jedná o malé obce, v nichž žije několik stovek obyvatel. Vidím proto potenciál hlavně ve větších městech regionu. V samotném Jablonci nad Nisou aktuálně probíhají jednání o navázání spolupráce a je předpoklad, že v průběhu srpna 2024 bude podepsána dohoda o spolupráci. Další potenciál vidím ve větších městech regionu, jako jsou Tanvald, Smržovka a případně Desná. V budoucnu se pokusím kontaktovat místní samosprávy s nabídkou spolupráce. V minulosti se kolegyně již pokusila spolupráci navázat, tato města však na nabídku nereflektovala. V menších obcích budu hledat poskytovatele pouze, pokud vyplyne aktuální potřeba zajistit poskytovatele pro konkrétního odsouzeného, pro kterého by byli ostatní poskytovatelé příliš nedostupní.

7.2. Poskytovatelé v okrese Česká Lípa

Na Českolipsku je aktuálně nasmlouváno 27 poskytovatelů, u nichž lze v sezóně umístit až 69 odsouzených. Mimo sezónu je možno umístit cca o 15 klientů méně. Pro pracující klienty je možnost umístění také značně ztížena, protože víkendovou práci poskytuje cca jen necelá polovina poskytovatelů. S ohledem na rozlohu regionu je stávající počet poskytovatelů nevyhovující a obdobně jako v Jablonci nad Nisou jsou některé lokality zcela bez poskytovatele. Mým cílem tedy bude pokusit se zajistit poskytovatele ve větších městech, jako jsou Nový Bor, Česká Kamenice, Jablonné v Podještědí a také ve větších střediskových obcích. Stejně jako na Jablonecku bych ráda i zde kontaktovala především místní samosprávy, neboť v žádném z výše uvedených měst není aktuálně spolupráce navázána.

Vzhledem k množství klientů, kteří dříve byli na Českolipsku odsuzováni k trestu OPP letech 2018-2022, je zřejmé, že stávající počet poskytovatelů je zcela nevyhovující. Je pravdou, že k uvedeným 27 poskytovatelům lze přičíst ještě jednoho stávajícího poskytovatele, který souhlasil pouze s tím, že se zařadí do Projektu na podporu výkonu OPP. V minulosti byl tento poskytovatel i běžným poskytovatelem, ale s ohledem na předchozí negativní zkušenosti s klienty, jím již být nechtěl. Důvodů měl hned několik – klienti jej kontaktovali v naprosto nevhodné denní i noční době, aby mu sdělili, že určitě přijdou na výkon OPP, kdy poté následně nepřišli. Nebo se naopak chtěli omluvit. Často klientům zadal práci, oni ji buď neodvedli vůbec, nebo ji odvedli ve špatné kvalitě. Nezřídka se stávalo i to, že klientům zadal práci a oni poté z místa výkonu práce odešli, aniž by za nimi byla vidět jakákoliv odvedená činnost a následně se musel s klienty dohadovat, kolik hodin práce skutečně odvedli. Části klientů musel vysvětlovat a předvádět i jednoduché druhy práce, takže čas, který věnoval klientům Služby, byl na úkor jeho vlastních pracovních povinností. Nezanedbatelným problémem byla i nespolehlivost klientů, neboť velmi často se stávalo, že připravil práci pro několik klientů a následně nikdo nepřišel. Takové jednání opětovně považoval za zbytečné plýtvání svého vlastního času. Uvedl zároveň, že bylo pár klientů, kteří pracovali dobře, ale takových klientů byla jen velmi malá část. Většina byla takových, s nimiž měl negativní zkušenosti a jejichž produktivita práce byla téměř nulová. Proto svoji spolupráci se Službou ukončil.

7.3. Poskytovatelé v okrese Liberec

Na Liberecku je aktuálně nasmlouváno 48 poskytovatelů, kteří jsou schopni v sezóně zaměstnat až 215 odsouzených. V zimní sezóně je pak možno umístit cca o 50 odsouzených méně. V sezóně lze o víkendu umístit cca 80 klientů, mimo sezónu je toto číslo menší. Pracovnice v tomto regionu spolupracuje se všemi samosprávami z větších měst, smlouvy má také s menšími obcemi. S ohledem na množství odsouzených je i množství poskytovatelů dostatečné. V tomto regionu jsou určité rezervy pouze v zajištění poskytovatelů, pro klienty, kteří pracují. Je tedy zapotřebí zajistit více poskytovatelů, kteří poskytují práci v pozdních odpoledních hodinách a během víkendů. Specialistka dále pocítuje nedostatek poskytovatelů v městské části Vratislavice. Mým cílem tedy bude pokusit se zajistit poskytovatele, kteří poskytují práci během víkendu, a dále najít poskytovatele v městské části Vratislavice. Dále hodlám reagovat i na aktuální potřeby specialistky.

Z rozhovorů se samotnými poskytovateli vyplývá, že někteří spoluprací se Službou berou jako pomoc lidem z místní komunity, kteří nějakým způsobem selhali, přičemž využívají toho, že mají osobní znalost takových lidí, kterou následně využívají při svém působení na tyto osoby. Další uváděli, že jsou sociálně zaměřeni a chtějí pomáhat. Částečnou motivací může být i to, že klienti poskytují práci zdarma a organizace, pro kterou tuto činnost provádějí, ve svém důsledku může ušetřit finanční zdroje, které by za normálních okolností musela využít na uhrazení práce placené. Na druhou stranu někteří potencionální poskytovatelé odmítají spoluprací se službou, neboť u klientů vidí značnou rizikovitost a nespolehlivost. Ne vždy se však jedná o zkušenosti osobní – stalo se mi například, že jsem kontaktovala potencionálního poskytovatele a ten mi sdělil, že má z minulosti špatné zkušenosti s lidmi vykonávajícími OPP. Následně jsem však od příslušné specialistky zjistila, že městský úřad, který dotyčný člověk zastupoval, nikdy se Službou nespocoval. I zde lze tedy dovodit možnost nastavení spolupráce určitým osobním nastavením osob zastupujících možné poskytovatele. Pro některé je jednoduše pohodlnější, hledat důvody (výmluvy), proč spoluprací se Službou nenavázat. Část potencionálních poskytovatelů zmiňovala i ne zcela jednoznačné podmínky při řešení úrazů odsouzených v době provádění OPP. Pokud poskytovatelé v minulosti ukončovali spoluprací se službou, bylo to většinou v souvislosti s tím, že nespolehlivost klientů Služby byla natolik četná, že místo benefitu v podobě práce zdarma, jim klienti přinášeli spíše starosti a ztrátu finančních prostředků, které by jinak mohli využít účelněji. Bohužel jsem zaznamenala i sdělení, že klienti byli na poskytovatele slovně agresivní a vyhrožovali mu. Případně se setkali s odsouzenými, kteří byli pod vlivem návykových látek a jejichž chování bylo nevyzpytatelné od apatie až po agresí.

Dotazovala jsem se poskytovatelů i na to, zda mají potřebu zúčastnit se nějakých školení, která by jim Služba mohla nabídnout – v tomto případě jsem se setkala se dvěma reakcemi, buď s odmítnutím, protože již takto mají své práce dost a nechtějí věnovat další čas něčemu, co je už tak dost zaměstnává. Nebo další přístup byl takový, že se školení nebrání, určitě se rádi zúčastní. Když jsem se dotazovala, v jaké oblasti by školení být mělo, dozvěděla jsem se, že je nenapadá žádné téma, v němž by cítili nejasnosti, kterou by bylo zapotřebí objasnit.

8. Lokální střediska

Z již uvedeného je zřejmé, že v každém ze sledovaných okresů jsou jisté odlišnosti, pokud se týká podmínek, za nichž je trest OPP vykonáván. Všechna střediska se samozřejmě pohybují v rámci zákonných mantinelů. V rámci zákona postupují i orgány činné v trestním řízení, tedy státní zástupci a soudci. Odlišnosti se týkají spíše nastavení jednotlivých osob, které o trestu OPP rozhodují. Někteří soudci jsou nastaveni na prodlužování výkonu trestu OPP, další rozhodují o prodloužení výkonu trestu ve shodě s návrhem specialisek na výkon OPP. Pravdou je, že v nastavení soudů se pak odráží zatíženost specialistů. V případě prodlužování trestu je následně na specialisty nepochybně kladena větší administrativní zátěž. Množství administrativní zátěže je závislé i od individualit jednotlivých klientů – jsou tací, kteří si svůj trest odpracují co nejdříve a s výkonem jejich OPP je spojena pouze minimální administrativní zátěž. Pak jsou tací, kteří neustále nacházejí různé výmluvy pro to, proč pracovat nemohou, nebo jsou nekontaktní. Zasílání opakovaných výzev, opětovné zkoušení nedostupných telefonních čísel, to vše specialisty zatěžuje mnohonásobně více než klienti bezproblémoví. Jenže všichni specialisté uvádějí, že spolehlivých klientů je minimum. Převažují ti klienti, kteří potřebují větší míru podpory, než jim mohou dát v rámci svého pracovního vytížení probační úředníci. Ačkoliv z předchozího je zřejmé, že přibližně polovina trestů není odpracovaná, i za těmi tresty, které odpracované jsou, je značná část práce specialistů, kteří se snaží klienty motivovat přes jejich opakovaná selhání. Zařazením těch nejméně motivovaných klientů do Projektu na podporu výkonu OPP se částečně uleví nejen specialistům, ale i poskytovatelům, kteří negativně vnímají nespolehlivost klientů.

9. Specifické požadavky jednotlivých regionů

9.1. Česká Lípa

Specialistka z České Lípy požaduje vytvoření chráněného pracoviště pro odsouzené (tzv. „školky“). Specialistka v tomto regionu se obecně potýká s nedostatkem poskytovatelů. Velká část minulých poskytovatelů totiž ukončila spolupráci se Službou v souvislosti se zahájením zasmluvnění poskytovatelů. Kolegyně nemá přesný přehled, kolik poskytovatelů ukončilo spolupráci, ale dle jejího kvalifikovaného odhadu, ukončilo činnost cca 100 poskytovatelů, z toho bylo cca 25 poskytovatelů aktivních. Aktuálně je na celý region nasmlouváno 26 běžných poskytovatelů a jeden poskytovatel, který se zapojil pouze do projektu. Tohoto poskytovatele měla specialistka vytipovaného dle předchozích zkušeností. Zároveň byl osloven, neboť poloha pracoviště nejlépe odpovídala potřebám a umístování klientů. Specialistka zdůrazňuje nedostatek poskytovatelů především ve větších městech regionu, jako jsou Jablonné v Podještědí, Ralsko, Kamenický Šenov, Zákupy a Nový Bor. Dle kvalifikovaného odhadu specialistka aktuálně pracuje cca se stovkou odsouzených.

K prodloužení výkonu trestu OPP ze strany soudu specialistka uvedla, že jestliže klient alespoň částečně svůj trest vykonává, většinou soud dobu, po kterou může trest vykonávat, prodlouží nad rámec roční zákonné doby. Dle názoru specialistky, soud často prodlouží dobu pro vykonání trestu i v případech, kde z jejího pohledu není snaha odsouzeného vykonávat trest dostatečná. Pokud se týká ukládání více druhů trestů najednou, bývá to spíše výjimka. Stává se i to, že soudce prodlouží výkon OPP a zároveň nestanoví dohled.

Předjednání uložení trestu OPP bývá v České Lípě hojně. Na druhou stranu však soud ne vždy hledí na případné negativní stanovisko. Poslední dobou specialistka vydávala negativní stanovisko k trestu OPP především z důvodu nedostatku poskytovatelů v regionu.

Mezi nejčastější důvody předčasného ukončení OPP patří důvody zdravotní, přičemž často jsou klientovi tyto důvody známy již v době ukládání trestu, jenomže klient při soudním jednání nezmíní svá zdravotní omezení. Zajistit poté práci člověku, který má nějaká zdravotní omezení je velmi nesnadné, neboť poskytovatelé většinou nenabízejí práci pro zdravotně znevýhodněné odsouzené. Dalším důvodem pro ukončení trestu OPP bývá také páčání další trestné činnosti ze strany klienta, kdy soud poté uloží souhrnný trest.

Kromě již zmiňovaného chráněného pracoviště pro odsouzené („školky“) specialistka od pracovníků projektu očekává, že se podaří zasíťovat novými poskytovateli dosud řídce, nebo zcela nezasíťované oblasti v lokalitách Zákup, Starých Splavů, Dubé a dalších větších obcí

v regionu. Dále očekává, že alespoň část poskytovatelů bude přijímat zdravotně postižené a bude poskytovat práci i o víkendu.

9.2. Liberec

Specialistka z regionu by ráda některé specifické klienty zařadila do projektu pro podporu vykonávání trestu OPP. Na rozdíl od České Lípy specialistka v Liberci nezaznamenala významnější úbytek poskytovatelů OPP v souvislosti se sepisováním smluv s Probační a mediační službou. Spíše nedošlo k podpisu smluv s těmi subjekty, které již nebyly aktivní v předchozí době. Aktivní poskytovatele se specialistce podařilo udržet. Aktuálně je v Libereckém okrese činných 48 poskytovatelů. Ocenila by, kdyby se počet poskytovatelů o něco zvýšil – především v samotném Liberci, zcela nedostatečně je zasíťována především městská část Vratislavice. Pokud je trest OPP uložen klientovi, který má zaměstnání, určité úskalí spatřuje v tom, že je obecně nedostatek poskytovatelů, kteří nabízejí práci během víkendů, případně v pozdějších odpoledních hodinách.

Dle prvotního odhadu specialistka uvedla, že pracuje cca se stovkou klientů. O několik dní později mě informovala, že jí samotnou zajímalo, s kolika klienty pracuje, proto všechny spočítala a zjistila, že ke dni 24. 4. 2024 měla na starosti 167 spisů (z toho 135 aktivních a u 32 spisů podala návrh na přeměnu). Je tedy zřejmé, že specialistka v Liberci své schopnosti značně podcenila. Trest OPP bývá u libereckého soudu ve většině případů ukládán mužům. Ženám bývá trest OPP ukládán výjimečně. Pokud se týká vzdělání klientů, nejčastěji mívají vzdělání základní, ukončené vyšší vzdělání bývá výjimečné.

Stejně jako v okrese Česká Lípa bývá část trestů OPP předjednána, někdy se však stane, že přes negativní stanovisko Služby k trestu OPP je tento druh trestu uložen. Část trestů bývá soudci uložena i bez předjednání.

9.3. Jablonec nad Nisou

Specialistka v tomto okrese v minulosti nepožadovala zajištění tzv. „školky“, neboť se obávala, že po skončení projektu by pro ni byli poskytovatelé zaměřeni pouze na projekt neudržitelní. Zároveň se nebrání tomu, aby v případě nalezení vhodného poskytovatele, který bude v budoucnu dostupný i běžným klientům vykonávajícím OPP, byla „školka“ v okrese založena. Zájem má spíše o to, aby byla v regionu hustší síť poskytovatelů obecně prospěšných prací. Pokud se týká množství poskytovatelů, nezaznamenala ani specialistka v Jablonci nad Nisou snížení množství poskytovatelů související s novými smlouvami. Aktuálně je v okrese

Jablonec nad Nisou 29 aktivních poskytovatelů. Jejich nedostatek nejvíce pociťuje především v několika větších městech mikroregionu Tanvaldsko. Stejně jako v předchozích případech je nedostatek poskytovatelů pro ty klienty, kteří pracují – postrádá tedy poskytovatele, kteří poskytují práci v odpoledních hodinách a také o víkendech. V následujícím období se tedy pokusím rozšířit množství poskytovatelů v tomto regionu. Specialistka dále uvedla, že v současné době má odhadem asi 60 aktivních klientů, přesný počet klientů není schopna ze stávajícího systému NAIS zjistit. Nejčastěji se jedná o muže, se základním vzděláním, který zpravidla užívá drogy, nebo ve zvýšené míře užívá alkohol. Odhaduje, že cca jedna třetina odsouzených nemá pracovní návyky, druhá třetina pracuje alespoň občas brigádně a třetina klientů má pravidelné zaměstnání. Ženy bývají jejími klienty zřídka, cca v 5 %. Vyšší, než základní vzdělání mívají klienti zřídka.

I v okrese Jablonec nad Nisou bývá část trestu OPP předjednána, část soudců návrhy specialistiky akceptuje, část soudců uloží trest OPP i přes její negativní stanovisko. Taková rozhodnutí však naštěstí bývají v jednotkách případů. Pokud se týká stanovení podmínek trestu, daří se tyto podmínky nastavit s klienty nejčastěji do dvou měsíců, pokud stanovení podmínek trvá delší dobu, je to ovlivněno okolnostmi na straně klienta. I v Jablonci nad Nisou dává specialistka návrhy na přeměnu trestu. Nařízené jednání pak může mít v případě některých odsouzených výchovný efekt, který se projeví v následném vykonávání OPP, a proto u některých klientů své původní stanovisko změní a dává klientům ještě šanci trest vykonat. Ve většině případů má totožný názor i soudce, který o prodloužení rozhoduje.

10. Shrnutí a závěr analýzy VTOPP ve sledovaném regionu

Z toho, co již bylo uvedeno, je zřejmé, že ve všech sledovaných regionech jsou obtíže při umisťování klientů k výkonu trestu OPP. V okrese Česká Lípa je nedostatek poskytovatelů obecně vysoký, proto je obtížné umístit i klienty, kteří nemají specifické potřeby. Pro klienty se specifickými potřebami je pak nalezení vhodného poskytovatele téměř nemožné. V okresech Liberec a Jablonec je situace podobná, ale specialistkám OPP se podařilo najít poskytovatele a klienty umístit. Významným problémem v probíraných regionech, ostatně podobně jako v dalších okresech ČR, je motivace klientů Služby trest OPP splnit. Nemotivovaní klienti představují pro poskytovatele větší výzvu při zařazení do pracovních aktivit. Služba by v těchto případech měla ideálně poskytnout intenzivnější podporu poskytovateli. Jeho povinností totiž není motivovat klienty k odvádění práce, ale jeho hlavní úlohou by mělo být pouze poskytnutí místa pro výkon OPP, případně evidence odpracovaných hodin. Tím, že jsou u poskytovatelů umisťování nemotivovaní klienti, pak snadněji dochází k tomu, že dojde k výpovědím smluv se Službou ze strany poskytovatelů. Zákon umožňuje Službě oslovovat omezený okruh možných poskytovatelů. A protože na regionální úrovni se poskytovatelé s potencionálními poskytovateli znají, může docházet k předávání negativních zkušeností s klienty i potencionálním poskytovatelům, kteří se Službou dosud nespolupracovali. Příprava klientů před započítím výkonu OPP v oblasti motivace se jeví jako klíčová pro zlepšení spolupráce mezi poskytovateli a Službou. Jedná se o výzvu, na kterou by bylo vhodné se v budoucnu zaměřit. Pokud budou u poskytovatelů převažovat pozitivní zkušenosti s klienty, nad zkušenostmi negativními, je pak větší pravděpodobnost, že si poskytovatelé budou sdělovat i pozitivní zkušenosti a ve svém důsledku se nám poté budou lépe získávat noví poskytovatelé. Takový postup samozřejmě nelze nastavit okamžitě, nemotivovaných klientů je bohužel nemalé množství. Protože probační úředníci nemají prostor věnovat se klientům více než doposud, je zde dostatek prostoru pro mentory, kteří by se mohli klientům věnovat intenzivněji, než probační úředníci. Vidím tu také značný prostor působnosti pro terénní pracovníky. Část odsouzených nikdy nepracovala a je zapotřebí v nich teprve vytvořit pracovní návyky. Takovým klientům činí obtíže ráno včas vstát, přijít do práce a často si nejsou jistí provedením jednoduchých pracovních úkonů. Zde se otevírá prostor pro zapojení terénních pracovníků, kteří budou postupnými kroky vytvářet v klientech pracovní návyky a pokusí se změnit i jejich náhled na vlastní trestnou činnost a nastavení života. Potíž vidím v tom, že stávající systém sociálních dávek není příliš motivační. Protože pokud klienti Služby pracují, obvykle se jedná o nekvalifikované pracovní pozice, za které není finanční ohodnocení o mnoho vyšší, než jsou sociální dávky. Myslím, že ti, co pracují, by měli být výrazně lépe finančně ohodnoceni, aby se jim následně nevyplatilo být doma pouze na sociálních dávkách. Ačkoliv toto téma by nepochybně bylo zajímavé

zpracovat, dostala bych se zcela mimo téma analýzy. V Projektu se zatím věnujeme jen klientům, kteří mají více specifických potřeb, ale jsem přesvědčená o tom, že efektivní by bylo podporovat i ty klienty, kteří potřebují menší pomoc, protože ve svém důsledku by se nepochybně snížilo množství nevykonaných trestů OPP.

Obecně by tedy podpora k vykonání OPP měla cílit především na těch 20-25 % klientů, kterým je trest obecně prospěšných prací v důsledku nevykonání přeměněn na nepodmíněný trest odnětí svobody. Pracovat s nimi intenzivněji, a dát jim maximální možnou podporu, aby mohli trest OPP vykonat. Cílit bychom samozřejmě měli i na klienty, kterým je ukládán souhrnný trest z důvodu páchaní další trestné činnosti. Je důležité pokusit se vést klienty tak, aby pochopili, že páchaní trestné činnosti pro ně sice může mít z jejich pohledu jednorázově krátkodobě pozitivní efekt, ale ve svém důsledku s sebou nese dlouhodobé negativní důsledky, které mnohonásobně převažují. Vykonávání trestu OPP má pozitivní dosah nejen pro samotné klienty v několika rovinách. V rovině společenské, klienti touto formou (i když často ne zcela), odčiní škodu, kterou společnosti trestným činem způsobili. Dalším hlediskem jsou minimální finanční náklady spojené s výkonem OPP, zatímco s výkonem trestu odnětí svobody jsou náklady nemalé. Uvádí se, že v současné době jsou náklady na denní pobyt jednoho vězně cca 1 800 Kč. Pokud si klient najde zaměstnání, není výkonem OPP ovlivněn natolik závažně, aby vykonávání zaměstnání musel ukončit. Z jeho práce poté mohou být společnosti odváděny náležité odvody. A v neposlední řadě je třeba zmínit i sociální hledisko. Klient vykonávající OPP nadále zůstává ve svém prostředí, nejsou žádným způsobem narušovány vztahy v rodině. Za zmínku stojí i to, že vykonáním trestu se na klienta hledí, jako kdyby nebyl odsouzen. S ohledem na skutečnost, kolik benefitů v sobě vykonání trestu OPP nese jak pro společnost, tak i pro samotné odsouzené, nepochybně to stojí za to, aby byl tento trest podporován masivněji a trvaleji, než je působnost stávajícího Projektu na podporu vykonávání trestu obecně prospěšných prací.

11. Zdroje

https://www.czo.cz/csu/xl/okres_jablonec_nad_nisou_new

https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_okresu_cl

https://www.czso.cz/csu/xl/okres_ceska_lipa_new

https://www.czso.cz/csu/xl/charakteristika_okresu_lb

https://www.czso.cz/csu/xl/okres_liberec_new

https://www.socialni-zaclenovani/index_socialniho_vyloucenii/

<https://kriminalita.policie.cz>

MP 2/2023 Trest obecně prospěšných prací

Data získaná vlastní činností Probační a mediační služby

12. Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Počet uložených trestů OPP ve sledovaných lokalitách v letech 2018-2022 12

Tabulka č. 2 Počet spáchaných trestných činů ve sledovaných lokalitách v letech 2018-2022 13

Tabulka č. 3 Vykonatelnost trestu OPP v okrese Jablonec nad Nisou v letech 2018-2020 15

Tabulka č. 4 Vykonatelnost trestu OPP v okrese Česká Lípa v letech 2018-2020 16

Tabulka č. 5 Vykonatelnost trestu OPP v okrese Liberec v letech 2018-2020 17

Tabulka č. 6 Vliv předjednání trestu OPP na vykonatelnost trestu v okrese Jablonec nad Nisou v letech 2018-2020 19

Tabulka č. 7 Vliv předjednání trestu OPP na vykonatelnost trestu v okrese Česká Lípa v letech 2018-2020 20

13. Seznam obrázků

Obrázek 1 Index sociálního vyloučení obcí Libereckého kraje v roce 2022 10